

Deseto razmatranje
u Godini priprave za svečanu obnovu Posvete svijeta Božjemu milosrđu
(22. 10. 2021. – 22. 10. 2022.)
22. srpnja 2022.

„...uvijek nalazili izvor nade...”

(iz *Čina posvete svijeta Božjemu milosrđu sv. Ivana Pavla II.*)

Piše: mons. Marek Jędraszewski, nadbiskup, metropolit krakovski

Duhovne vrjednote

Brojni su velikani kroz povijest ljudskoga roda koji su se u ime duhovnih vrijednosti odricali svakog hedonizma pa i zadovoljavanja nekih osnovnih egzistencijalnih potreba.

Primjerice, spominjemo oca suvremene filozofije Renéa Descartesa, s prve polovice 17. stoljeća. On je velikom pomnjom planirao svoj odlazak u malo nizozemsko mjesto Egmont u kojem je živio jedanaest godina, daleko od vreve Pariza i Amsterdama. Želio je postići smirenost i sabranost koje bi mu omogućile maksimalnu kreativnost na područjima kojima se bavio: matematika, fizika, biologija i metafizika, nastojeći svladati slabosti tijela s kojima se rodio na svijet.

Kada govorimo o pojedincima koji su se založili za opće dobro čovjeka, treba istaknuti istinsku veličinu Mahatme Ghandija. Živio je u Indiji u prvoj polovici 20. stoljeća. Težio je za suverenosti svoje zemlje na vanjskom planu i unutarnjim jedinstvom, snažno se zalažući za ukidanje duboko ukorijenjene podjele društva na kaste, ulagao je velike napore za smanjenje razlika između bogatih i siromašnih. Sve je to činio u ime bratstva među ljudima, zagovarajući ideju mirnog rješavanja prijepora među stranama u sukobu. Glavni cilj njegova života bio je traženje istine koju je razumijevao kao egzistencijalno bivstvovanje u sferi istine. U svojim je traženjima došao do zaključka koji je formulirao kao: *Bog je istina*, da bi ga kasnije preinačio u: *Istina je Bog*. Bio je vegetarijanac, od 37. godine života živio je sam, u neženstvu u želji usavršiti se u čistoj ljubavi, jednom tjedno uranjao je u potpunu šutnju, odijevao se skromno u ruho domaće izrade, odričući se europskog mondenog načina odijevanja.

S područja likovnih umjetnosti posebno valja istaknuti genijalnog Michelangela. Živio je na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće. Stvarajući remek-djela, potpuno je zaboravljao sebe, radeći bez prestanka velik broj sati dnevno. Kako piše Giorgio Vasari u knjizi *Životi najslavnijih talijanskih arhitekata, slikara, kipara*, svod Sikstinske kapele u Vatikanu „slikao je ležeći zabačene glave. Pritom je tako ošteti vid da nije mogao drugačije čitati doli držeći knjigu iznad glave. To je trajalo nekoliko mjeseci.“ To mu je stvaralo i veliki bol koji bi se širio čitavim tijelom. Svjedoči o tome i sonet koji je Michelangelo posvetio Giovanniju da Postoi:

Već od znoja imam gušu, kao mačke
od vode u lombardskomu dolu
Il' u bilo kojem drugom kraju
trbuh k bradi steže se u bolu.

Bradom uzgor, zabačene glave
Na leđima, isturenih grudi, čim inače harpije se diče,
Iz kista mi kiša po licu kapi prši
Mozaike stvarajuć' šarolike ljepote.

Slabine se moje utisle u tijelo
Ravnotežu križu držim sleđa,
Ne videći nogu, naslijepo se krećem.

Preduga se koža prevjesila sprijeda,
Od istezanja zategla se straga,
Sav napet k'o sirijski luk.

Međutim, nevjerojatna čovjekova postignuća na području znanosti, kulture i umjetnosti koja izazivaju divljenje, ne mogu zaniijekati činjenicu da ta ista djelovanja ljudskog duha i uma za posljedicu mogu imati potpuno suprotne učinke. Primjera je za to, nažalost, jako puno. Otkrića na području fizike dovela su do stvaranja nuklearnog oružja. Ono je upotrijebljeno još 1947. u Hirošimi i Nagasakiju, a u međuvremenu se toliko nagomilalo da je postalo ozbiljna prijetnja miru i opstanku svijeta. Pa i holokaust je bio savršeno isplaniran i pravno „legaliziran“ na glasovitoj konferenciji u Wannseeu 20. siječnja 1942. godine. Za vrijeme konferencije visoko pozicionirani njemački dužnosnici Trećega Reicha dogovorili su suradnju između pojedinih ministarstava u konačnom rješavanju tzv. židovskog pitanja.

Filozofska misao kojom se bavio o pitanju čovjekove dobrobiti bila je za Jean-Jacquesa Rousseaua, slavnog predstavnika francuskog Prosvjetiteljstva, 'razlog' da petero svoje djece – a da im ni imena nije znao – dade u sirotište. Umjesto da im posveti svoje očinsko vrijeme, radije se bavio pisanjem te je, među ostalim naslovima, napisao i svoj glasoviti traktat *Émile ili O odgoju*, ne vodeći brigu o tome što će njegova vlastita djeca, lišena roditeljske skrbi, doskora umrijeti. U egoističnoj zagledanosti u samoga sebe, čije su teške posljedice trpjeli njegovi najbliži, nalazio je opravdanja, hvaleći se iznimno uzvišenim svojstvima vlastitoga duha. Paul Johnson u svom slavnom djelu *Intelektualci* obilno se poslužio citatima iz Rousseauovih *Ispovijesti*:

Zapisao je: 'Što bi zajedničko moglo biti vašoj i mojoj nesreći? Moja priča je jedinstvena, od početka svijeta nije se moglo čuti što takvoga...' Zatim: 'Rodio sam se da budem najbolji prijatelj, kakvoga još ne bijaše.' 'U strahu bih se rastao sa životom kad bih saznao da bi netko mogao biti bolji od mene.' 'Pokažite mi čovjeka koji je bolji od mene, srce koje ljubi nježnije i osjećajnije...' 'Naraštaji će me častiti, (...) jer to zaslužujem.'

Nažalost, tu je imao pravo. Njegov grob vrlo brzo je postao mjestom štovanja, nalik onome kakvo se iskazuje svetcima Crkve. Francuska je u doba Revolucije 1794., uz velike počasti, njegove zemne ostatke prenijela u Panteon. Kako piše Johnson, za Kanta je imao '*osjećajnost duše neusporedive savršenosti*', za Shellyja je bio '*najveći genij*', a prema Schilleru pak bio je on '*kao Kristova duša kojoj su jedino nebeski anđeli odgovarajuće društvo*'.

Vidimo nadalje da je umjetničko stvaralaštvo nekih *majstora*, među njima i Sergeja Eisensteina, autora filma *Oklopnjača Potemkin*, koji se u filmskom svijetu smatra remek-djelom, služilo propagandi totalitarnih režima. Ovo su samo tri primjera koja zorno pokazuju da baziranje samo na duhovnim vrjednotama ne mora nužno donijeti dobro njihovim zagovarateljima, kao ni ljudskom društvu u cjelini.

Kako se djela ljudskoga duha često okreću protiv samoga čovjeka, govori nam u svojoj programskoj enciklici *Redemptor hominis* iz 1979., papa Ivan Pavao II.:

Čini se da je suvremeni čovjek stalno ugrožen od onoga što proizvodi, to znači: od proizvoda rada svojih ruku, i još više od rada svoga razuma, od težnji svoje volje. Plodovi te mnogolike ljudske djelatnosti postaju vrlo brzo i često na nepredvidljiv način ne samo predmeti 'otuđenja' – to znači da bivaju naprosto oduzeti od onoga koji ih je proizveo – nego se, barem jednim dijelom, izravno i neizravno, ti plodovi okreću protiv samoga čovjeka. Oni su zaista upereni, ili mogu biti upereni protiv njega. Izgleda da je u tome srž drame suvremenog ljudskog življenja u njegovoj najširoj i općoj protežnosti. Čovjek zaista sve više živi u strahu. Boji se da njegovi proizvodi – naravno ne svi niti većinom, nego neki, i to baš oni u kojima je osobito sadržana njegova genijalnost i poduzetnost – mogu vrlo oštro biti okrenuti protiv njega. Čovjek se boji da njegovi proizvodi mogu postati sredstva i oruđa nezamislivog samouništenja, pred kojim kao da blijede sve dosad poznate povijesne katastrofe. Tu se mora roditi pitanje: zašto se ta moć koja je čovjeku

darovana od početka, moć kojom je morao zagospodariti zemljom, okreće protiv njega, izazivajući, sasvim razumljivo, stanje nemira, svjesnog ili nesvjesnog straha, prijetnje koja se na različite načine priopćuje svemu suvremenom čovječanstvu te se raznoliko iskazuje?¹ (Rh 15)

Svjesni ambivalentnosti djelovanja ljudskoga duha, mogli bismo posumnjati u snagu zdravog razuma. *Ništa nije u skladu s razumom koliko poricanje razuma*, napisao je Blaise Pascal u svojim *Mislima* (br. 465). Pri tom nije mislio na radikalno odbijanje razuma, već na priznavanje stvarnih mogućnosti i ograničenosti tog istog razuma. Uzor nužne uravnoteženosti kad je u pitanju zdrav razum, pronalazi u kršćanstvu, ističući: *Pokornost i upotreba razuma, u tome se sastoji pravo kršćanstvo*. (*Misli*, br. 463) To uvjerenje proizlazilo je iz racionalnosti kršćanske vjere koja, po svojoj naravi, zahtijeva razum. Utirući na neki način put glavnim tezama sadržanima kasnije u enciklici Ivana Pavla II. *Fides et ratio* (1998.), koja govori o nužnosti suradnje vjere i razuma, Pascal je napisao: *Ako se sve podloži razumu, naša religija neće u sebi imati ništa otajstveno ni nadnaravno; ako se usprotivi načelima razuma, bit će besmislena i smiješna*. (*Misli*, br. 4)

Razum koji može odgovoriti na suvremene ljudske strahove i nemire – sukladno Aristotelovu učenju – mora imati karakter praktičnosti. To bi značilo da u suvremenoj kulturi s velikom pozornošću trebaju biti propitkivana moralna pitanja, kao i fundamentalna pitanja o autentičnom dobru čovjeka.

Razvitak suvremene tehnike, odnosno razvitak civilizacije kojom gospodari tehnika, zahtijeva razmjerni razvitak kojim gospodari tehnika, zahtijeva razmjerni razvitak moralnog života i etike. Međutim, izgleda da taj moralni i etički razvitak stalno zaostaje. Eto zbog čega taj inače divljenja vrijedan napredak, u kojem nije teško otkriti izvorne znakove čovjekove veličine, znakove koji su nam, u svojim stvaralačkim klicama, objavljeni na stranicama Knjige Postanka gdje je orisano stvaranje čovjeka, također mora izazivati višestruke bojazni. Prva takva bojazan odnosi se na bitno i temeljno pitanje koje glasi: da li taj napredak, koji stvara i potiče sam čovjek, čini ljudski život na zemlji u svim njegovim vidovima 'čovječnijim'? Čini li ga 'čovjeka dostojnijim'? Nema sumnje da ga, gledamo li s više strana, zaista takvim čini. No izneseno se pitanje uporno vraća ako se odnosi na ono što je u najvećoj mjeri bitno. Da li čovjek, kao čovjek, u sklopu toga napretka postaje doista bolji, što znači: da li postaje duhovno zreliji, svjesniji dostojanstva svoje ljudske naravi, odgovorniji, otvoreniji prema drugima, osobito prema onima koji su slabiji i potrebniji pomoći, postaje li raspoložniji svima pružati i donositi pomoć? (Rh, 15)²

Nužnost razvitka etike i moralnog načina života u suvremenom svijetu nerazdruživo je povezano s pitanjem savjesti. Savjest je, naime, ono prostranstvo u kojem se odlučuje sadašnjost i budućnost čovječanstva. Tko zavlada ljudskom savješću, taj će gospodariti nad čovjekom i svijetom. To otvoreno Kristu govori i Veliki Inkvizitor iz romana *Braća Karamazovi* Fjodora Dostojevskog.

Zar nisi onda često govorio: 'Hoću da budete slobodni!' E pa, evo, sad si vidio te 'slobodne ljude' (...) Ali znaj da su ti ljudi sada, baš sada, uvjereniji nego ikad da su potpuno slobodni, a zapravo su nam sami donijeli svoju slobodu i ponizno je položili pred naše noge. Ali to smo mi učinili, a jesi li Ti želio takvu slobodu? (...) Slobodom ljudi zavladaće samo onaj tko im umiri savjest. S kruhom ti se nudila neprijeporna zastava: dadeš li mu kruh, čovjek će ti se klanjati jer nema ničeg neprijepornijeg od kruha, ali ako netko istodobno mimo Tebe zavlada njegovom savješću – e, tad će on čak i ostaviti Tvoj kruh i poći za onim koji

¹ https://csnc.hbk.hr/wp-content/uploads/2020/05/02ivan_pavao_ii_redemptorhominis.pdf (pristupljeno 26. lipnja 2022.)

² Isto.

mu zove savjest. U tome si imao pravo. Jer tajna ljudske opstojnosti nije u tome da čovjek samo živi, nego u tome radi čega da živi. Bez čvrste predodžbe o tome radi čega treba živjeti, čovjek neće pristati da živi i prije će uništiti sam sebe nego ostati na zemlji, pa makar posvuda oko njega ležao sam kruh.³

Borba za prevlast nad ljudskim savjestima događa se na brojnim poprištima, na brojnim suvremenim areopazima, u konferencijskim dvoranama, o čemu u *Homo viator* na sljedeći način govori Gabriel Marcel:

Slobodno misliteljstvo prožeto naturalizmom – u mjeri u kojoj želi, nažalost sve uspješnije, zamagliti osnovne oprečnosti i ispuniti svijet zamagljenim sjajem konferencijskih dvorana, u kojima se nastoji istovremeno nametnuti to, što sam još nazvao kategorijom '*potpune prirodnosti*' – u toj mjeri takvo slobodno misliteljstvo, dogmatsko i standardizirano, na dulje staze prijeti dušama, uništavajući u njima vječnu nadu.

Promicateljima ove '*potpune prirodnosti*' stalo je do toga da ljude liše vjere u Boga. Kada nestane vjere, u ljudskoj svijesti prestat će postojati temelj svake savjesti – Bog – sa Svojim Zapovijedima i Svojom zapovijedi ljubavi. Tada će se – kao što kaže Veliki Inkvizitor u romanu Dostojevskoga – ovladati ljudskom savješću. U konačnici, to uspješnije će čovjeka lišiti nade. Tako će doći do posvemašnje degradacije čovjekove egzistencije koja se u svojoj biti temelji na tome da, kako piše Marcel: *što manje osjećamo život kao ropstvo, to je manje duša osjetljiva na bljesak ovog zamagljenog tajanstvenog svjetla koje (...) svijetli plamenom nade.*

Šezdeset godina kasnije, 2003., u apostolskoj pobudnici *Ecclesia in Europa*, papa Ivan Pavao II. govori o gotovo istoj temi:

U korijenu gubitka nade nalazi se *pokušaj da se nametne antropologija bez Boga i bez Krista*. Takvo je razmišljanje dovelo do poimanja čovjeka kao *apsolutnog središta stvarnosti, izvještačeno ga postavljajući na mjesto Boga i zaboravljajući da nije čovjek taj koji stvara Boga, nego je Bog onaj koji stvara čovjeka*. Zaboravljanje Boga dovelo je do *napuštanja čovjeka, pa se stoga ne treba čuditi ako se je u tom kontekstu otvorio golem prostor za razvoj nihilizma na filozofskom području, relativizma na spoznajnom i čudorednom području, pragmatizma pa čak i ciničnog hedonizma u svagdanjem življenju*. Europska kultura ostavlja dojam *tihog otpadništva* prezasićena čovjeka koji živi kao da Boga nema. (EiE, 9)⁴

Živjeti nadu

Priznajući kao najuzvišenije mjerilo duhovne vrjednote, bilo one hedonističke, bilo egzistencijalne, u konačnici, čovjek kao da bježi pred svojim konačnim usudom. Međutim, takav bijeg neizbježno završava čovjekovim porazom. Uvijek ga dostigne smrt. Ta dramatična situacija mnoge ljude baca u duboki očaj, ako nemaju onaj temeljni odnos s Bogom.

Zato je Gabriel Marcel u svom djelu *Od neprihvatanja do zaziva* u dva navrata istaknuo potrebu za potpuno drugačijim bijegom koji se radikalno suprotstavlja očaju i pobjeđuje ga. Najprije je u eseju *Biti utjelovljen – glavni predmet metafizičke refleksije* ustvrdio:

Da bi se dogodila nužna promjena perspektive, (...) potrebno je da se svijest, u trenutku

³ Dostojevski, F. M., *Braća Karamazovi*, Otokar Keršovani, Rijeka 1997., str. 254.-258.

⁴ https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/hr/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20030628_ecclesia-in-europa.html (pristupljeno: 29. lipnja 2022.)

odlučujuće promjene, daruje Onomu kojega može nazvati svojim Početkom, svojim Svršetkom i jedinim Utočištem.

Slično je pisao i u eseju *Razmišljanja o dokazima o postojanju Boga*:

Pronalazim se u vjeri koja se može izjasniti jedino u obliku: *Vjerujem u Tebe, koji si jedino moje utočište.*

Nazivajući Boga *Utočištem*, Marcel rabi riječ *recours*. Ta bi se riječ mogla protumačiti i kao *zaklon*, pa i *spas*. Ta značenja daju naslutiti postojanje neke ugroze, opasnosti, u kojoj je Bog onaj koji štiti, koji daje osjećaj sigurnosti. Točnije, Bog koji jest Utočište, Zaklon, Spasenje, samim Svojim postojanjem daje čovjeku koji se nalazi u opasnosti osjećaj sigurnosti da će biti spašen. Štoviše, već u samom značenju francuske riječi *recours*, koja dolazi od glagola *recourir* – u značenju: pribjeći, pobjeći, obratiti se komu s molbom za pomoć – nalazimo poruku nade, jer francuski izraz *Tu es mon unique recours* može biti preveden i kao: *Ti si moja jedina nada*.

U knjizi *Homo viator* Marcel na sljedeći način pojašnjava nužnost čovjekova utjecanja Bogu:

Nada (...) se javlja kao odgovor stvorenja vječnoj Biti, za koju stvorenje zna da Joj zahvaljuje za sve što jest i da Joj ne može nametati nikakve uvjete. U trenutku kad se gubim u prisutnosti apsolutnog *Ti*, koje me je u Svojoj beskrajnoj dobroti izvelo iz ništavila, u tom trenutku, kako se čini, jednom zauvijek zabranjujem sebi očajavanje, odnosno, po prirodi stvari svaki mogući očaj smatram pečatom velike izdaje kojoj ne bih mogao podleći, a da istovremeno ne osudim samoga sebe. Što bi doista, ako tako promatramo, očaj drugo bio, ako ne tvrdnja da me je Bog napustio? Neovisno o činjenici da bi optužbe te vrste bilo nemoguće pomiriti s apsolutnim *Ti*, može se reći da, odbacujući Njega, sebi pripisujem nezakonito odvojenu stvarnost koja mi ne može biti na korist.

Tako duboka povezanost čovjeka s Bogom koja čini da se očaj označuje kao izdaja Boga, proizlazi iz same čudesne strukture ljudske duše. Marcel u knjizi *Biti i imati* piše:

Duša postoji samo zahvaljujući nadi. Nada najvjerojatnije, predstavlja sam 'materijal' iz kojega je satkana naša duša.

Govoreći o tom 'posebnom materijalu' od koga je satkana nada, Marcel koristi riječ *l'étoffe*. Moguće ju je koristiti i kao pojam koji označava *materijal, tkaninu*. Otud bi se mogli ohrabriti i za interpretaciju po kojoj je nada 'vrsta *materijala*' od kojeg je satkana naša duša. Lišavanje tog tako važnog materijala kao što je nada za dušu, predstavljalo bi kraj međuljudskih odnosa, kao i čovjekova života. U tom kontekstu Marcel postavlja dva retorička pitanja:

Izgubiti nadu s obzirom na neko ljudsko biće, nije li isto kao zaniijekati njegovu dušu? Izgubiti nadu – nije li to anticipacija samouništenja?

Nekoliko godina poslije u knjizi *Otajstvo postojanja* tu bitnu povezanost duše i nade primijenio je na samoga Boga, iznoseći sljedeće retoričko pitanje:

Ne bi li nada mogla biti drugi naziv za traganje za transcendentnim ili već samo traganje, budući da je [nada] skrivena pokretačka snaga putujućeg čovjeka?

Govoreći o nadi, Gabriel Marcel upućivao je na nužnost ispravnog shvaćanja nade. Istinska nada naime, nije sadržana i nema ništa zajedničko s izrazom: *nadam se da...*, već se posvema treba uobličiti u potpuno pouzdanja u Boga: *U Tebi sva mi je nada*, ili još točnije: *U Tebi sva je naša nada*. Tako se u autentičnoj nadi istovremeno javljaju tri bitna elementa: *u Tebi, ja, mi*. Stoga

Marcel u *Homo viatoru* piše dalje:

Ti si jamstvo tog jedinstva koje nas povezuje, mene sa mnom, mene s drugim, čovjeka s čovjekom, odnosno jedne s drugima. (...) Ti si vez(ivo) koje povezuje. A ako je tako, onda bi očajavati nad sobom ili nad nama u biti bilo isto kao očajavati nad Tobom.

Na taj se način objavljuje zajedničarska dimenzija nade.

U svojoj biti [ona je] kao spremnost duše duboko angažirane u iskustvu zajednice, da izvrši transcendentni čin, različit od čina volje i spoznaje kojim potvrđuje dimenziju Vječnosti; pritom taj doživljaj istovremeno predstavlja i zalag i preduvjet ove Vječnosti.

Taj vid kršćanske nade, koja svoj temelj nalazi u uskrsnuću Isusa Krista, izrazio je sv. Pavao u Poslanici Filipljanima:

Naša je pak domovina na nebesima, odakle iščekujemo Spasitelja, Gospodina našega Isusa Krista: snagom kojom ima moć sve sebi podložiti on će preobraziti ovo naše bijedno tijelo i suobličiti ga tijelu svomu slavnomu. (Fil 3, 20-21)

Slijedi ga i sv. Petar u svojoj Prvoj Poslanici:

Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista koji nas po velikom milosrđu svojemusu uskrsnućem Isusa Krista od mrtvih nanovo rodi za životnu nadu, za baštinu neraspadljivu, neokaljanu i nevelu, pohranjenu na nebesima za vas, vas koje snaga Božja po vjeri čuva za spasenje, spremno da se objavi u posljednje vrijeme. (1 Pt 1, 3-5)

Sveti Pavao u Poslanici Rimljanima govori dalje:

Ta u nadi smo spašeni! Nada pak koja se vidi nije nada. Jer što tko gleda, kako da se tomu i nada? Nadamo li se pak onomu čega ne gledamo, postojano to iščekujemo. (Rim 8, 24-25)

Nadovezujući se na riječi Apostola Naroda, koji govori o nadi u spasenje, godine 2007. papa Benedikt XVI. objavio je encikliku *Spe salvi*, u kojoj naglašava:

Zato je istina da je onaj tko ne pozna Boga, pa gajio on mnoge nade, zapravo bez nade, lišen one velike nade koja je glavni oslonac u životu (usp. Ef 2, 12). Prava, velika čovjekova nada, koja opstaje unatoč svim razočaranjima, može biti samo Bog – Bog koji nas je ljubio i ljubi nas 'do kraja', sve dotle 'dok se sve ne ispuni' (usp. Iv 13,1 i 19, 30), Onaj koga ljubav dotakne počinje shvaćati što 'život' stvarno jest. Počinje nazirati što znači riječ nade koju smo čuli u obredu krštenja: od vjere očekujem 'život vječni', pravi život koji je, sav i lišen ikakve ugroze, u svoj svojoj punini jednostavno život. Isus koji je o sebi rekao kako je došao da mi imamo život i da ga imamo u izobilju (usp. Iv 10, 10), također nam je objasnio što to znači 'život': *A ovo je život vječni: da upoznaju tebe, jedinoga istinskog Boga, i koga si poslao – Isusa Krista* (Iv 17, 3). Život u pravom smislu nije nešto što smo sami u sebi proizveli i što potječe od nas samih: to je odnos. A život u cjelini je odnos s Onim koji je izvor života. Ako smo povezani s Onim koji ne umire, koji je sam Život i sama Ljubav, tada smo u životu. Tada 'živimo'. (...) Mi trebamo nade – manje ili veće – koje nas iz dana u dan drže na našem putu. Ali bez velike nade, koja mora nadvisiti sve drugo, one nisu dovoljne. Ta velika nada može biti samo Bog, koji obuhvaća cjelokupnu stvarnost i koji nam može ponuditi i dati ono što, sami svojim silama, ne možemo postići. To da nam se ona daje kao besplatan i nezasluzen dar spada u sastavni dio te nade. Ta se nada temelji na Bogu, i to ne na bilo kojem bogu, već Bogu koji ima ljudsko lice i koji nas je do kraja ljubio: svakog od nas pojedinog i čovječanstvo u cjelini. Njegovo kraljevstvo nije neki nestvarni drugi

svijet, smješten u neko sutra koje nikada neće doći; njegovo je kraljevstvo prisutno tamo gdje ga ljudi ljube i gdje njegova ljubav do nas dopire. Samo nam njegova ljubav omogućuje da iz dana u dan budemo vedra duha i ustrajni, ne gubeći polet nade, u svijetu koji je, po svojoj naravi, nesavršen. Njegova je ljubav, istodobno, za nas jamstvo da postoji ono što tek nejasno slutimo, a što, ipak, u dubini svog srca iščekujemo: život koji je 'pravi' život. (SS 27, 31)⁵

Veliki svjedok kršćanske nade bio je i Ivan Pavao II. Teško je i izbrojati sve njegove nastupe u kojima nalazimo spomen nade – bilo ih je mnogo. Spomenimo tri. Prvi od njih je ulomak iz njegova intervjua danog talijanskom novinaru Vittoriju Messoriegi, objavljenog 1994. u knjizi *Prijeći prag nade*. Papa se u njoj predstavio kao *čovjek nade*. Razmatrajući o toj teološkoj krjeposti, uveo je iznimno važnu razliku između nade koja je „istinska i puna mudrosti“ i nade koja je „nebitna i kriva“ (...). Drugi, obraćanje okupljenima u Ujedinjenim Narodima u povodu pedesete obljetnice postojanja, 5. listopada 1995. Tada je Ivan Pavao II. izjavio:

Moramo se prestati bojati, uzdižući duh nade i pouzdanja. Nada nije samo isprazni optimizam, diktiran naivnim uvjerenjem da će budućnost biti bolja od prošlosti. Nada i pouzdanje su preduvjet odgovarajućeg djelovanja, a snagu crpi iz skrivenog svetišta savjesti u kojoj *čovjek prebiva sam s Bogom*, zahvaljujući čemu može iskusiti da nije sam pred zagonetkama postojanja jer ga prati ljubav Stvoriteljeva!

Svoju izjavu na tom velikom areopagu suvremenog svijeta, Papa je zaključio neobično ganutljivim osobnim priznanjem koje upućuje na konačni Izvor nade i kako ju on osobno doživljava:

Kao kršćanin moram dati i osobno svjedočanstvo: temelj moje nade je Isus Krist.

Posljednje javno svjedočanstvo o Izvoru vlastite nade, Ivan Pavao II. dao je na Trgu Sv. Petra u Rimu, na Uskrs 27. ožujka 2005. godine. Bila je to posljednja nedjelja u njegovu životu. Sveti Otac bio je već jako bolestan. U njegovo ime, Uskrsnu poruku pročitao je kardinal Angelo Sodano. U Poruci je, među ostalima, rečeno:

Trebamo Te, Uskrsli Gospodine, mi, ljudi trećega tisućljeća! Ostani s nama u vijeke vjekova. (...) Molimo Te, prati nas na životnomu putu. U Tebe vjerujemo, u Tebe polažemo nadu, jer ti imaš riječi Života vječnoga!

Nakon pročitane Poruke, Papa je, usprkos velikom naporu koji je od njega iziskivao govor, svima okupljenima udijelio blagoslov *Urbi et Orbi*. Šest dana poslije, 2. travnja 2005., u duhu te poruke o nadi Ivan Pavao II. „prešao je prag nade“ ...

Marijo, Majko nade, moli za nas!

mons. Marek Jędraszewski, nadbiskup, metropolit krakovski
Izvor: Svetište Božjega milosrđa, Krakov, u lipnju 2022., uz dopuštenje
Prijevod s poljskog: Jelena Vuković; lektura: Marija Vuković

⁵ Benedikt XVI., *Spe salvi. U nadi spašeni*. Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2008.